

بررسی روابط اقتصادی - تجاری ایران با کشورهای آفریقایی

منصور عسگری

(فوق لیسانس برنامه ریزی اقتصادی، موسسه مطالعات و پژوهش های بازرگانی)

نظیر اکواس^(۱) و سادک^(۲) پرداخته می شود. همچنین ضرورت افزایش روابط با سازمان های درون این قاره و گسترش همکاری با سازمان نوپای اتحادیه آفریقایی از یک سو و اتخاذ و اجرای کامل سازوکارهای ارائه شده از سوی شورای عالی آفریقا از سوی دیگر مورد تاکید قرار گرفته است.

طی سال های ۸۰-۱۳۷۶، میانگین صادرات غیر نفتی کشور به قاره آفریقا ۷۷/۵ میلیون دلار. حدود ۲/۴ درصد ارزش صادرات غیر نفتی بود. بر اساس اطلاعات جدول (۱)، در سال ۱۳۸۰، مجموع صادرات به ۱۰ کشور اول جدول ۶۰۳۶۹ هزار دلار بوده که سهم آن ها ۶۹ درصد است و سهم ۱۵ کشور اول حدود ۷۶/۷ درصد و سهم ۲۰ کشور عمده برابر ۸۵/۳ درصد است. به عبارت دیگر، سهم ۲۸ کشور آفریقایی دیگر از ارزش صادرات غیر نفتی ایران به آفریقا تنها حدود ۱۴/۷ درصد است.

بر اساس اطلاعات منتشر شده از سوی گمرک، مهم ترین کالاهای صادراتی غیر نفتی کشور به قاره آفریقا را سوخت های معدنی، محصولات شیمیایی، فرش و گلیم، محصولات سرامیکی، محصولات نباتی و ماشین آلات و قطعات آن ها تشکیل می دهند. با نگاهی به روند ارزش صادرات غیر نفتی به آفریقا در سال های ۸۰-۱۳۷۶ می توان نوسان مداوم ارزش صادرات و عدم تداوم رشد صادرات به منطقه را مشاهده کرد. از سوی دیگر، با مقایسه ارزش واردات از آفریقا در همین دوره می توان دریافت که پس از کاهش ۴۰ درصدی تا سال ۱۳۷۷، روند واردات به تدریج رو به افزایش گذاشته است، به طوری که در سال ۱۳۷۸ با ۲۵ درصد افزایش به ۲۰۰/۶ میلیون دلار، در سال ۱۳۷۹ با ۲۲ درصد افزایش به ۲۴۵/۲ میلیون دلار و در ۱۳۸۰ با ۳۱ درصد کاهش به ۱۶۹ میلیون دلار رسید. مهم ترین واردات کشور از آفریقا عبارتست از شکر و فرو منگنز (آفریقای جنوبی)، محصولات شیمیایی آلی و کودهای فسفاته.

الف. جامعه اقتصادی دولت های غرب آفریقا (اکواس)

اکواس، ثروتمندترین سازمان منطقه ای زیر مجموعه صحرای آفریقا به شمار می رود که در سال ۱۹۷۵ ایجاد گردید. اکواس، در عین حال، پرجمعیت ترین کشورهای قاره و همچنین نیمی از عقب مانده ترین

این مقاله به دنبال نگاهی بر وضع اقتصادی برخی از کشورهای آفریقایی به رابطه تجاری - اقتصادی ایران با آنها پرداخته است و تصویری از این رابطه طی سال های گذشته به دست می دهد.

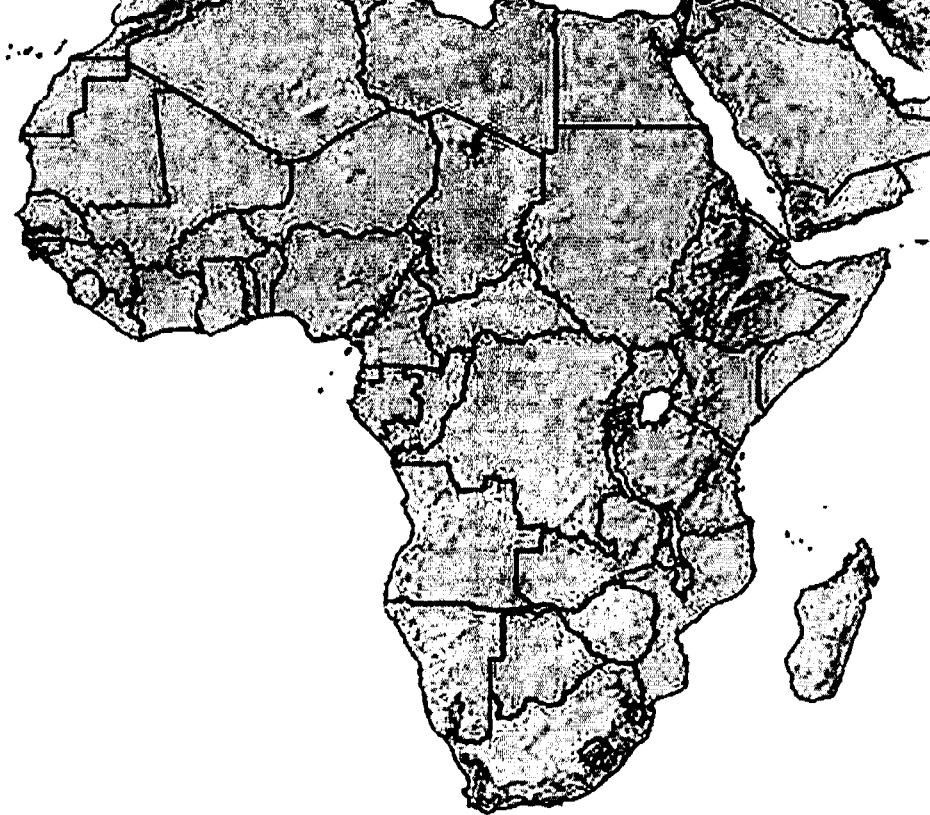
مقدمه

تحولاتی که در سال های اخیر در قالب همگرایی های منطقه ای و جهانی شدن اقتصاد اتفاق افتاده، سبب شده که تنظیم روابط اقتصادی - تجاری با سایر کشورها و تلاش در جهت حفظ و گسترش آن ها اهمیتی بیش از پیش پیدا کند. بنابراین، در این راستا، دولت ها می توانند با اعمال نقشی تاثیر گذار در مذاکرات دوی چند جانبه شرکت کنند؛ بدیهی است که اطلاع رسانی به موقع و مناسب از اهمیتی دو چندان برخوردار است.

قاره آفریقا با آب و هوایی متفاوت و موقعیت جغرافیایی بی نظیر همواره حضوری کمرنگ در اقتصاد جهانی داشته است؛ این بدان معنی است که این منطقه در طول تاریخ، از نظر اقتصادی در حاشیه جامعه بین المللی قرار گرفته است. این حاشیه نشینی، زائیده بی توجهی مردم به ترقی و تعالی منطقه و نابسامانی های دنیای تجارت امروز است. جدا از موقعیت صنعتی این قاره که در بعضی کشورهای آفریقایی از نمودی نسبتا قابل توجه برخوردار است، آفریقا فی نفسه قاره ای است با استعداد کشاورزی که عوامل صنعت و کشاورزی باید توأما مورد ارزیابی و توجه قرار گیرند. علیرغم دیگر قاره های جهان که تولید و صادرات را در خدمت صنایع قرار داده اند، آفریقا باید صنعت را در جهت گسترش کشاورزی قرار دهد، یعنی باید تولیدات کشاورزی را به نحوی بالا ببرد که صنایع داخلی در خدمت رشد کشاورزی قرار گیرد. گزارش حاضر، یک بررسی اجمالی است که با اشاره به برخی مطالب کلیدی، راهکارهایی را برای توسعه روابط دوجانبه با کشورهای آفریقایی ارائه می نماید.

تجارت ایران با آفریقا

در این قسمت به بررسی وضع تجارت و روند صادرات غیر نفتی ایران با آفریقا طی سال های ۸۰-۱۳۷۶ و همچنین اتحادیه های مهم در این قاره،

کشورهای آفریقایی را در خود جای داده است که تعدادی از آنها از منابع معدنی سرشار برخوردار هستند. بانگاهی به ارزش صادرات غیرنفتی ایران می‌توان مشاهده کرد که روند رو به کاهش صادرات غیرنفتی طی سال‌های ۱۳۷۶-۷۸ به اکواس، نه تنها در سال ۱۳۸۰ متوقف شد، بلکه به دلیل سیاست‌های تشویق صادرات دولت، افزایش محسوسی نیز داشت. واردات نیز پس از نوسان‌های فاحش طی سال‌های ۱۳۷۶-۷۸، در سال ۱۳۸۰ همزمان با افزایش صادرات غیرنفتی - رشد کرد. بنابراین می‌توان چنین ارزیابی نمود که از سال آخر دوره مورد بررسی، ارزش تجارت غیرنفتی ایران با اکواس افزایش پیدا کرده است.

تقویت کرده است. همچنین وسعت و جمعیت زیاد منطقه آفریقا که موجب تنوع در سبد کالاهای وارداتی آن شده، زمینه‌های بسیار مناسبی را برای افزایش رقابت دیگر کشورها در جهت نفوذ به بازارهای منطقه و رونق تجارت خارجی خود فراهم کرده است. در این میان، ایران به رغم درک اهمیت تجاری این منطقه به عنوان بازار مناسب برای صادرات غیرنفتی کشور در کنار مزیت‌های دیگر آن (بازاری بزرگ برای صدور خدمات فنی و مهندسی، تقاضای نفت خام، ...) و با وجود تلاش برای توسعه روابط تجاری، توفیق اندکی داشته است، به طوری که میانگین صادرات کشور به قاره آفریقا طی پنج سال گذشته (۸۰-۱۳۷۶) ۷/۵ میلیون دلار و میانگین واردات از آن ۷/۱۶۴ میلیون دلار بود که سهم بسیار ناچیزی از مجموع تجارت خارجی غیرنفتی کشور را تشکیل می‌دهد. روابط تجاری با سازمان‌های منطقه‌ای این قاره نیز نمایانگر سطح پایین تجارت است. بنابراین، راهکار اصولی برای افزایش سطح روابط اقتصادی با این منطقه به نحوی که بتواند اهداف توسعه صادرات غیرنفتی کشور را برآورده کند عبارت است از تلاش در جهت افزایش روابط سیاسی با کشورهای و سازمان‌های منطقه‌ای این قاره و بالاخص، همکاری و تشریک مساعی با سازمان نوپای اتحادیه آفریقایی.

ب. جامعه توسعه جنوب آفریقا (سادک)

«سادک» با دارا بودن جمعیت ۱۸۰ میلیون نفری و تولید ناخالص داخلی ۱۷۶ میلیارد دلاری، یکی از بازارهای بزرگ و ناشناخته جهان است. همچنین این منطقه از منابع انسانی، طبیعی، کشاورزی و معدنی غنی، برخوردار است. بانگاهی به وضع صادرات غیرنفتی ایران به سادک می‌توان مشاهده کرد که به رغم وجود زمینه‌های مناسب، روند صادرات در ۸۰-۱۳۷۶ در سطحی پایین بوده و همواره سیر نزولی داشته است. در مقابل، روند واردات که تا سال ۱۳۷۸ نزولی بود، یکباره سیر صعودی یافته است.

تجارت آفریقا با جهان

به طور کلی می‌توان گفت که بسیاری از کشورهای آفریقایی با ارزیابی صحیح از شرایط بین‌المللی، اصلاحاتی را در زمینه تطبیق ساختارهای اقتصادی خود با اقتصاد جهانی آغاز کرده‌اند. منطقه گرایبی و گسترش همکاری در قالب سازمان‌های منطقه‌ای، خصوصی سازی، هموار ساختن زمینه‌های جذب سرمایه‌گذاری خارجی و ایجاد مناطق آزاد تجاری با کمک و مشورت نهادهای بین‌المللی، از جمله این اصلاحات است که امید به توسعه اقتصادی و افزایش تجارت خارجی را در بین کشورهای این قاره

جدول ۱: ارزش مبادلات تجاری جمهوری اسلامی ایران با کشورهای قاره افریقا (هزار دلار)

ردیف	۱۳۹۶		۱۳۹۷		۱۳۹۸		۱۳۹۹		۱۴۰۰		جمع سالانه		سهم از کل افریقا
	صادرات	واردات	صادرات	واردات	صادرات	واردات	صادرات	واردات	صادرات	واردات	صادرات	واردات	
۱	۴۵	۱۲۷۱	۲۸۹۶	۱۳۶۹۲	۹۶۲۰	۲۵۱۶	۱۶۱۹۰	۱۳۷۶۱	۸۵۱۰	۱۰۰۲۹۲	۸۵۱۰	۱۰۰۲۹۲	۹۴۲
۲	۷۵۷	۲۵۵۸	۲۵۲۸	۹۱۱۸	۲۳۶۲	۱۴۶۷۲	۴۰۰۲	۲۰۰۲	۲۰۰۲	۲۰۰۲	۲۰۰۲	۲۰۰۲	۲۳۰
۳	۱۷۰۰۲	۱۲۲۱۲۹	۷۶۹۲	۸۱۰۵۲	۵۷۵۲	۲۲۹۸۵	۶۶۶۲	۲۰۱۳۸۸	۱۵۶۲۱	۷۴۰۱۰۲	۱۵۶۲۱	۷۴۰۱۰۲	۱۷۰۰۲
۴	۱۹۲۹	۲۶۲۰۲	۲۰۸۵	۲۱۵۶۸	۱۲۱۲	۵۲۹۲۱	۲۸۵۷	۵۱۰۰۶	۱۰۷۱۸	۲۲۰۲۲۷	۱۰۷۱۸	۲۲۰۲۲۷	۲۰۰
۵	۲۵۷۰	۱۷۷۵	۱۷۷۵	۱۲۱۵۲	۶۰۹۲	۲۲۲	۲	۲	۵۲۵۹	۵۲۵۹	۵۲۵۹	۵۲۵۹	۵۹۲
۶	۱۰۶	۲۱۹۵	۲۱۹۵	۸۵۲	۲۲	۲۲۸۲	۲۲۸۲	۲۲۸۲	۱۷۲۰	۱۷۲۰	۱۷۲۰	۱۷۲۰	۱۹۱
۷	۱۶۹۲	۲۲۸۸	۲۲۸۸	۲۲۲۲	۲۲۲۲	۲۲۲۲	۲۲۲۲	۲۲۲۲	۱۲۲۲	۱۲۲۲	۱۲۲۲	۱۲۲۲	۱۲۰
۸	۷۱۲	۱۱۳۳۵۰۰	۲	۸۲۵	۲۲۲۲	۲۲۲۲	۲۲۲۲	۲۲۲۲	۱۲۲۲	۱۲۲۲	۱۲۲۲	۱۲۲۲	۱۱۶۵
۹	۲۷۲	۲۲۲	۲۲۲	۲۲۲	۲۲۲	۲۲۲	۲۲۲	۲۲۲	۱۲۲۰	۱۲۲۰	۱۲۲۰	۱۲۲۰	۲۰۲
۱۰	۲۷۵	۲۲۲	۲۲۲	۲۲۲	۲۲۲	۲۲۲	۲۲۲	۲۲۲	۱۲۲۰	۱۲۲۰	۱۲۲۰	۱۲۲۰	۱۲۰
۱۱	۱۲۹۹	۲۱۲۱۲	۲۰۱۲	۲۶۶۲۲	۱۸۱۱	۲۱۶۷۲	۲۱۰۵	۵۰۱۶۲	۱۰۶۸۶	۱۵۶۷۱	۱۰۶۸۶	۱۵۶۷۱	۱۵۱۱
۱۲	۹۲	۷۹	۷۹	۲	۲	۲	۲	۲	۲۱۶	۲۱۶	۲۱۶	۲۱۶	۲۰
۱۳	۲۲۶	۱۲۲۰	۱۲۲۰	۱۲۲۲	۱۲۲۲	۱۲۲۲	۱۲۲۲	۱۲۲۲	۱۰۲۶	۱۰۲۶	۱۰۲۶	۱۰۲۶	۱۱۵
۱۴	۲۲۵	۲۱۹۲۷	۲۲۵	۲۱۲۲	۱۵۲	۷	۱۴۰۵	۷	۲۰۹۸	۲۰۹۸	۲۰۹۸	۲۰۹۸	۲۳۳
۱۵	۲۶	۱۰۹	۱۰۹	۲۱	۲۱	۱۱۰۲	۱۱۰۲	۱۱۰۲	۶۲۹	۶۲۹	۶۲۹	۶۲۹	۰۷۰
۱۶	۵۱۱	۲۸۵	۲۸۵	۲۲۶	۲۲۶	۲۵۲	۲۲۲	۲۲۲	۱۵۱۹	۱۵۱۹	۱۵۱۹	۱۵۱۹	۱۶۸
۱۷	۲۲۲	۱۵۰۲	۱۵۰۲	۵۰۲	۵۰۲	۸	۸	۸	۲۳۶۶	۲۳۶۶	۲۳۶۶	۲۳۶۶	۲۶۲
۱۸	۱۲۲	۱۰۸	۱۰۸	۲۶۸	۲۶۸	۲۶۲	۲۶۲	۲۶۲	۸۸۵	۸۸۵	۸۸۵	۸۸۵	۰۹۸
۱۹	۱۹۷	۵	۵	۵۸	۵۸	۲۶۲	۲۶۲	۲۶۲	۲۶۰۵	۲۶۰۵	۲۶۰۵	۲۶۰۵	۲۰۰
۲۰	۰۷۲	۰۷۲	۰۷۲	۰۷۲	۰۷۲	۲۲۲	۲۲۲	۲۲۲	۰۷۲	۰۷۲	۰۷۲	۰۷۲	۰
۲۱	۲۰۲	۱۱۷۷	۸۰۵	۷۵۲	۷۵۲	۲۰۸	۲۰۸	۲۰۸	۲۰۸	۲۰۸	۲۰۸	۲۰۸	۲۰۸
۲۲	۲۱	۱۵	۱۵	۱۵	۱۵	۲۰۵	۲۰۵	۲۰۵	۱۲۲۹	۱۲۲۹	۱۲۲۹	۱۲۲۹	۱۶۱
۲۳	۲۲	۲	۲	۲	۲	۲۸۱	۲۸۱	۲۸۱	۲۰۷	۲۰۷	۲۰۷	۲۰۷	۰۲۲
۲۴	۴۱۹	۲۲۲	۲۲۲	۲۲۲	۲۲۲	۲۲۲	۲۲۲	۲۲۲	۱۷۹	۱۷۹	۱۷۹	۱۷۹	۰۰۰
۲۵	۲۱۹	۸۲۵	۸۲۵	۲۲۲	۲۲۲	۲۲۲	۲۲۲	۲۲۲	۱۱۹۱	۱۱۹۱	۱۱۹۱	۱۱۹۱	۰۷۰
۲۶	۱۲۶	۵۶	۵۶	۲۰۵	۲۰۵	۲۰۸	۲۰۸	۲۰۸	۰	۰	۰	۰	۰
۲۷	۱۲۱	۶۰	۶۰	۲۶۶	۲۶۶	۱۸۸	۱۸۸	۱۸۸	۰	۰	۰	۰	۰
۲۸	۲۸۲	۶۷۲	۶۷۲	۲۱۹	۲۱۹	۱۸۵	۱۸۵	۱۸۵	۱۲۰	۱۲۰	۱۲۰	۱۲۰	۰۰۸
۲۹	۷۶	۷۱	۷۱	۲۶	۲۶	۱۶۲	۱۶۲	۱۶۲	۱۶۱۰	۱۶۱۰	۱۶۱۰	۱۶۱۰	۱۷۸
۳۰	۱۲۸	۱۸۷	۱۸۷	۲۹۵	۲۹۵	۱۶۲	۱۶۲	۱۶۲	۲۱۲۸	۲۱۲۸	۲۱۲۸	۲۱۲۸	۲۰۱
۳۱	۰	۰	۰	۰	۰	۱۲۸	۱۲۸	۱۲۸	۲۰۲۱	۲۰۲۱	۲۰۲۱	۲۰۲۱	۰۰۰
۳۲	۱۱	۱۲۵	۱۲۵	۱۰۱	۱۰۱	۱۱۲	۱۱۲	۱۱۲	۲۶	۲۶	۲۶	۲۶	۰۰۲
۳۳	۷۰	۸۶	۸۶	۱۲۸	۱۲۸	۲۲	۲۲	۲۲	۲۲	۲۲	۲۲	۲۲	۰۰۷
۳۴	۰	۸۷	۸۷	۲۱	۲۱	۹۷	۹۷	۹۷	۸۱۶	۸۱۶	۸۱۶	۸۱۶	۰۰۰
۳۵	۲۲	۷۰	۷۰	۲۲	۲۲	۲۲	۲۲	۲۲	۵۲۲	۵۲۲	۵۲۲	۵۲۲	۰۵۹
۳۶	۱۸	۱۸	۱۸	۲۷	۲۷	۲۷	۲۷	۲۷	۲	۲	۲	۲	۰۰۱
۳۷	۱۰	۷۰	۷۰	۲۵	۲۵	۵۹	۵۹	۵۹	۲۸	۲۸	۲۸	۲۸	۰۰۵
۳۸	۲۱۶	۲۲۵	۲۲۵	۲۲	۲۲	۵۶	۵۶	۵۶	۵	۵	۵	۵	۰۰۱
۳۹	۲۹۵	۱۲۸	۱۲۸	۵۲	۵۲	۵۵	۵۵	۵۵	۲۱۸۲	۲۱۸۲	۲۱۸۲	۲۱۸۲	۰۲۲
۴۰	۸	۰	۰	۰	۰	۲۵	۲۵	۲۵	۷۲	۷۲	۷۲	۷۲	۰۰۸
۴۱	۱۰۵	۲۲۷	۲۲۷	۰	۰	۲۰	۲۰	۲۰	۱۲۲	۱۲۲	۱۲۲	۱۲۲	۰۱۵
۴۲	۱	۸۷	۸۷	۲۲	۲۲	۲۲	۲۲	۲۲	۲۱	۲۱	۲۱	۲۱	۰۰۲
۴۳	۱۶	۱۲۷	۱۲۷	۲۶	۲۶	۲۲	۲۲	۲۲	۱۰۹	۱۰۹	۱۰۹	۱۰۹	۰۱۱
۴۴	۰	۸۱	۸۱	۲۴	۲۴	۲۴	۲۴	۲۴	۲	۲	۲	۲	۰۰۱
۴۵	۲۸۷	۵۱۲	۵۱۲	۶۲۲	۶۲۲	۸۵۱	۸۵۱	۸۵۱	۱۲۲	۱۲۲	۱۲۲	۱۲۲	۰۰۲
۴۶	۰	۲	۲	۰	۰	۰	۰	۰	۱۲	۱۲	۱۲	۱۲	۰۰۱
۴۷	۱۰۰	۰	۰	۰	۰	۱۲۵	۱۲۵	۱۲۵	۰	۰	۰	۰	۰۱۲
۴۸	۱۶۲	۱۶۲	۱۶۲	۱۶	۱۶	۲	۲	۲	۲	۲	۲	۲	۰۰۰
جمع افریقا (هزار دلار)	۲۷۷۰۰	۱۲۴۱۷۰	۱۲۴۱۷۰	۵۷۸۲۰	۵۷۸۲۰	۲۰۰۵۷۰	۷۸۷۲۰	۲۱۵۱۶۰	۹۰۰۲۰۱	۱۶۹۰۹۶	۹۰۰۲۰۱	۱۶۹۰۹۶	۱۰۰۰۰
کل جهان (میلیارد دلار)	۲۸۰	۱۲۲۰	۱۲۲۰	۲۲۰	۲۲۰	۱۲۷۰	۲۲۰	۲۲۰	۱۲۰	۱۲	۱۲	۱۲	۰۰۲
درصد کل تجارت با افریقا نسبت به کل جهان	۱۰۰	۱۰۰	۱۰۰	۱۰۰	۱۰۰	۱۰۰	۱۰۰	۱۰۰	۱۰۰	۱۰۰	۱۰۰	۱۰۰	۰۰۰

منبع: سالنامه آمار بازرگانی خارجی ایران

جدول ۲: حجم صادرات جهانی کالا طی سالهای ۲۰۰۲-۱۹۸۰ (میلیون دلار)

سال	جهان		ارزش		سهام (درصد)	
	ارزش	سهام (درصد)	ارزش	سهام (درصد)	ارزش	سهام (درصد)
۲۰۰۲	۶۰۱۰۰	۱۰۰	۱۹۸۰	۱۹۸۰	۱۹۸۰	۱۹۸۰
۲۰۰۱	۶۰۱۰۰	۱۰۰	۱۹۸۱	۱۹۸۱	۱۹۸۱	۱۹۸۱
۲۰۰۰	۶۰۱۰۰	۱۰۰	۱۹۸۲	۱۹۸۲	۱۹۸۲	۱۹۸۲
۱۹۹۹	۶۰۱۰۰	۱۰۰	۱۹۸۳	۱۹۸۳	۱۹۸۳	۱۹۸۳
۱۹۹۸	۶۰۱۰۰	۱۰۰	۱۹۸۴	۱۹۸۴	۱۹۸۴	۱۹۸۴
۱۹۹۷	۶۰۱۰۰	۱۰۰	۱۹۸۵	۱۹۸۵	۱۹۸۵	۱۹۸۵
۱۹۹۶	۶۰۱۰۰	۱۰۰	۱۹۸۶	۱۹۸۶	۱۹۸۶	۱۹۸۶
۱۹۹۵	۶۰۱۰۰	۱۰۰	۱۹۸۷	۱۹۸۷	۱۹۸۷	۱۹۸۷
۱۹۹۴	۶۰۱۰۰	۱۰۰	۱۹۸۸	۱۹۸۸	۱۹۸۸	۱۹۸۸
۱۹۹۳	۶۰۱۰۰	۱۰۰	۱۹۸۹	۱۹۸۹	۱۹۸۹	۱۹۸۹
۱۹۹۲	۶۰۱۰۰	۱۰۰	۱۹۹۰	۱۹۹۰	۱۹۹۰	۱۹۹۰
۱۹۹۱	۶۰۱۰۰	۱۰۰	۱۹۹۱	۱۹۹۱	۱۹۹۱	۱۹۹۱
۱۹۹۰	۶۰۱۰۰	۱۰۰	۱۹۹۲	۱۹۹۲	۱۹۹۲	۱۹۹۲
۱۹۸۹	۶۰۱۰۰	۱۰۰	۱۹۹۳	۱۹۹۳	۱۹۹۳	۱۹۹۳
۱۹۸۸	۶۰۱۰۰	۱۰۰	۱۹۹۴	۱۹۹۴	۱۹۹۴	۱۹۹۴
۱۹۸۷	۶۰۱۰۰	۱۰۰	۱۹۹۵	۱۹۹۵	۱۹۹۵	۱۹۹۵
۱۹۸۶	۶۰۱۰۰	۱۰۰	۱۹۹۶	۱۹۹۶	۱۹۹۶	۱۹۹۶
۱۹۸۵	۶۰۱۰۰	۱۰۰	۱۹۹۷	۱۹۹۷	۱۹۹۷	۱۹۹۷
۱۹۸۴	۶۰۱۰۰	۱۰۰	۱۹۹۸	۱۹۹۸	۱۹۹۸	۱۹۹۸
۱۹۸۳	۶۰۱۰۰	۱۰۰	۱۹۹۹	۱۹۹۹	۱۹۹۹	۱۹۹۹
۱۹۸۲	۶۰۱۰۰	۱۰۰	۲۰۰۰	۲۰۰۰	۲۰۰۰	۲۰۰۰
۱۹۸۱	۶۰۱۰۰	۱۰۰	۲۰۰۱	۲۰۰۱	۲۰۰۱	۲۰۰۱
۱۹۸۰	۶۰۱۰۰	۱۰۰	۲۰۰۲	۲۰۰۲	۲۰۰۲	۲۰۰۲

منبع: WTO, (2003), International trade statistics 2002

جدول ۳: حجم واردات جهانی کالا طی سالهای ۱۹۸۰-۲۰۰۲ (میلیون دلار)

سال	جهان		ارزش		سهام (درصد)	
	ارزش	سهام (درصد)	ارزش	سهام (درصد)	ارزش	سهام (درصد)
۲۰۰۲	۶۰۱۰۰	۱۰۰	۱۹۸۰	۱۹۸۰	۱۹۸۰	۱۹۸۰
۲۰۰۱	۶۰۱۰۰	۱۰۰	۱۹۸۱	۱۹۸۱	۱۹۸۱	۱۹۸۱
۲۰۰۰	۶۰۱۰۰	۱۰۰	۱۹۸۲	۱۹۸۲	۱۹۸۲	۱۹۸۲
۱۹۹۹	۶۰۱۰۰	۱۰۰	۱۹۸۳	۱۹۸۳	۱۹۸۳	۱۹۸۳
۱۹۹۸	۶۰۱۰۰	۱۰۰	۱۹۸۴	۱۹۸۴	۱۹۸۴	۱۹۸۴
۱۹۹۷	۶۰۱۰۰	۱۰۰	۱۹۸۵	۱۹۸۵	۱۹۸۵	۱۹۸۵
۱۹۹۶	۶۰۱۰۰	۱۰۰	۱۹۸۶	۱۹۸۶	۱۹۸۶	۱۹۸۶
۱۹۹۵	۶۰۱۰۰	۱۰۰	۱۹۸۷	۱۹۸۷	۱۹۸۷	۱۹۸۷
۱۹۹۴	۶۰۱۰۰	۱۰۰	۱۹۸۸	۱۹۸۸	۱۹۸۸	۱۹۸۸
۱۹۹۳	۶۰۱۰۰	۱۰۰	۱۹۸۹	۱۹۸۹	۱۹۸۹	۱۹۸۹
۱۹۹۲	۶۰۱۰۰	۱۰۰	۱۹۹۰	۱۹۹۰	۱۹۹۰	۱۹۹۰
۱۹۹۱	۶۰۱۰۰	۱۰۰	۱۹۹۱	۱۹۹۱	۱۹۹۱	۱۹۹۱
۱۹۹۰	۶۰۱۰۰	۱۰۰	۱۹۹۲	۱۹۹۲	۱۹۹۲	۱۹۹۲
۱۹۸۹	۶۰۱۰۰	۱۰۰	۱۹۹۳	۱۹۹۳	۱۹۹۳	۱۹۹۳
۱۹۸۸	۶۰۱۰۰	۱۰۰	۱۹۹۴	۱۹۹۴	۱۹۹۴	۱۹۹۴
۱۹۸۷	۶۰۱۰۰	۱۰۰	۱۹۹۵	۱۹۹۵	۱۹۹۵	۱۹۹۵
۱۹۸۶	۶۰۱۰۰	۱۰۰	۱۹۹۶	۱۹۹۶	۱۹۹۶	۱۹۹۶
۱۹۸۵	۶۰۱۰۰	۱۰۰	۱۹۹۷	۱۹۹۷	۱۹۹۷	۱۹۹۷
۱۹۸۴	۶۰۱۰۰	۱۰۰	۱۹۹۸	۱۹۹۸	۱۹۹۸	۱۹۹۸
۱۹۸۳	۶۰۱۰۰	۱۰۰	۱۹۹۹	۱۹۹۹	۱۹۹۹	۱۹۹۹
۱۹۸۲	۶۰۱۰۰	۱۰۰	۲۰۰۰	۲۰۰۰	۲۰۰۰	۲۰۰۰
۱۹۸۱	۶۰۱۰۰	۱۰۰	۲۰۰۱	۲۰۰۱	۲۰۰۱	۲۰۰۱
۱۹۸۰	۶۰۱۰۰	۱۰۰	۲۰۰۲	۲۰۰۲	۲۰۰۲	۲۰۰۲

منبع: WTO, (2003), International trade statistics 2002

جدول ۴: پتانسیل صادراتی و صادرات تحقق یافته ایران به سوئدان (حزار دلار)

ردیف	کد HS	حد اکثر پتانسیل	پتانسیل معمولی (۲۰ درصد ستون قبل)	صادرات تحقق یافته	ظرفیت بلا استفاده	سهم ظرفیت بلا استفاده از کل پتانسیل
۱	۲۷۱۱۲۹	۲۶۰۲	۱۰۸۰۰۹	-	۱۰۸۰۰۹	۱۰۰
۲	۶۲۱۰۴۰	۲۳۸۰۸	۱۰۱۴۰۲۴	-	۱۰۱۴۰۲۴	۱۰۰
۳	۹۹۹۹۸۸	۳۱۵۹	۹۴۷۰۷	-	۹۴۷۰۷	۱۰۰
۴	۲۷۱۲۹۰	۳۱۰۲	۹۳۰۰۶	-	۹۳۰۰۶	۱۰۰
۵	۰۹۰۹۲۰	۲۰۸۵۰۸	۶۲۵۰۷۴	-	۶۲۵۰۷۴	۱۰۰
۶	۱۲۰۹۹۹	۱۷۷۸۰۲	۵۳۳۰۴۶	-	۵۳۳۰۴۶	۱۰۰
۷	۲۹۱۷۳۷	۱۵۴۸۰۴	۴۴۴۰۵۲	-	۴۴۴۰۵۲	۱۰۰
۸	۲۹۰۵۳۱	۱۴۷۰۰۸	۴۴۱۰۲۴	-	۴۴۱۰۲۴	۱۰۰
۹	۲۰۰۲۱۹	۱۴۴۴۰۶	۴۳۳۰۳۸	-	۴۳۳۰۳۸	۱۰۰
۱۰	۳۹۰۱۹۰	۱۳۸۶۰۴	۴۱۵۰۹۲	-	۴۱۵۰۹۲	۱۰۰
۱۱	۱۵۰۲۰۰	۱۳۳۸۰۸	۴۰۱۰۶۴	-	۴۰۱۰۶۴	۱۰۰
۱۲	۸۶۰۵۰۰	۱۲۷۷۰۲	۳۸۳۰۱۶	-	۳۸۳۰۱۶	۱۰۰
۱۳	۳۹۲۳۱۰	۱۰۸۶	۳۲۵۰۸	-	۳۲۵۰۸	۱۰۰
۱۴	۲۷۱۴۹۰	۱۰۴۵۰۸	۳۱۳۰۷۴	-	۳۱۳۰۷۴	۱۰۰
۱۵	۰۷۱۲۲۰	۱۰۰۰۳۴	۳۰۱۰۰۲	-	۳۰۱۰۰۲	۱۰۰
۱۶	۹۵۰۶۶۲	۹۰۳	۲۷۰۰۹	-	۲۷۰۰۹	۱۰۰
۱۷	۷۲۰۸۲۱	۸۹۱۰۶	۲۶۷۰۴۸	-	۲۶۷۰۴۸	۱۰۰
۱۸	۷۳۲۱۱۲	۸۷۰	۲۶۱	-	۲۶۱	۱۰۰
۱۹	۳۹۱۷۲۹	۸۱۲۰۸	۲۴۳۰۸۴	-	۲۴۳۰۸۴	۱۰۰
۲۰	۲۹۱۷۳۲	۶۶۳۰۲	۱۹۸۰۹۶	-	۱۹۸۰۹۶	۱۰۰
۲۱	۸۴۱۹۸۹	۶۵۸۰۴	۱۹۷۰۵۲	-	۱۹۷۰۵۲	۱۰۰
۲۲	۷۳۲۵۹۹	۶۳۳۰۶	۱۹۰۰۰۸	-	۱۹۰۰۰۸	۱۰۰
۲۳	۳۴۰۱۱۱	۵۹۱۰۶	۱۷۷۰۴۸	-	۱۷۷۰۴۸	۱۰۰
۲۴	۲۸۰۸۰۰	۵۵۵۰۸	۱۶۶۰۷۴	-	۱۶۶۰۷۴	۱۰۰
۲۵	۶۹۱۰۹۰	۵۴۲	۱۶۲۰۶	-	۱۶۲۰۶	۱۰۰
۲۶	۶۱۰۳۲۹	۵۳۲۰۶	۱۵۹۰۷۸	-	۱۵۹۰۷۸	۱۰۰
۲۷	۳۴۰۲۱۹	۵۲۰۰۸	۱۵۶۰۲۴	۱۱۲	۱۴۵۰۰۴	۹۲.۸۳
۲۸	۴۸۱۹۲۰	۵۰۷۰۴	۱۵۲۰۲۲	-	۱۵۲۰۲۲	۱۰۰
۲۹	۸۴۰۹۹۹	۴۸۲۰۸	۱۴۵۰۴۴	-	۱۴۵۰۴۴	۱۰۰
۳۰	۳۴۰۱۲۰	۴۶۷۰۴	۱۴۰۰۲۲	-	۱۴۰۰۲۲	۱۰۰
۳۱	۴۸۱۹۱۰	۴۴۴۰۸	۱۳۳۰۴۴	-	۱۳۳۰۴۴	۱۰۰
۳۲	۸۶۰۷۱۹	۴۴۴	۱۳۳۰۲	-	۱۳۳۰۲	۱۰۰
۳۳	۸۳۰۲۱۰	۳۹۳۰۴	۱۱۸۰۰۲	-	۱۱۸۰۰۲	۱۰۰
۳۴	۷۲۰۹۲۱	۳۷۲۰۴	۱۱۱۰۷۲	-	۱۱۱۰۷۲	۱۰۰
۳۵	۰۹۰۲۴۰	۳۳۵۰۶	۱۰۰۰۶۸	-	۱۰۰۰۶۸	۱۰۰
۳۶	۶۴۰۵۱۰	۳۳۴۰۶	۱۰۰۰۳۸	-	۱۰۰۰۳۸	۱۰۰
۳۷	۶۱۰۳۳۳	۳۲۸۰۴	۹۸۰۵۲	-	۹۸۰۵۲	۱۰۰
۳۸	۶۳۰۸۰۰	۳۲۲۰۸	۹۷۰۴۴	-	۹۷۰۴۴	۱۰۰
۳۹	۷۲۰۳۲۹	۳۱۶۰۸	۹۵۰۰۴	-	۹۵۰۰۴	۱۰۰
۴۰	۷۳۲۶۱۹	۳۱۴۰۲	۹۷۰۲۶	۱۸.۲	۷۹۰۰۶	۸۱.۲۸
۴۱	۷۳۲۵۱۰	۲۹۳۰۸	۸۸۰۱۴	-	۸۸۰۱۴	۱۰۰
۴۲	۹۴۰۶۰۰	۲۸۸	۸۶۰۴	-	۸۶۰۴	۱۰۰
۴۳	۶۸۰۷۱۰	۲۸۰۰۶	۸۴۰۱۸	-	۸۴۰۱۸	۱۰۰
۴۴	۷۴۰۸۱۹	۲۷۷۰۲	۸۳۰۲۲	-	۸۳۰۲۲	۱۰۰
۴۵	۸۷۰۸۹۱	۲۷۰۰۲	۸۱۰۰۶	-	۸۱۰۰۶	۱۰۰
۴۶	۶۲۰۲۹۹	۲۶۱۰۴	۷۸۰۴۲	-	۷۸۰۴۲	۱۰۰
۴۷	۵۲۰۲۹۹	۲۵۸	۷۷۰۴	-	۷۷۰۴	۱۰۰
۴۸	۶۱۱۵۲۰	۲۵۶۰۶	۷۶۰۹۸	-	۷۶۰۹۸	۱۰۰
۴۹	۲۹۰۲۳۰	۲۴۸۰۴	۷۴۰۵۲	-	۷۴۰۵۲	۱۰۰
۵۰	۷۶۰۲۰۰	۲۴۷۰۸	۷۴۰۳۴	-	۷۴۰۳۴	۱۰۰
		۲۷۸۳۲.۶	۸۳۵۰۰.۳۸	۳۱۱۷.۸		
سایر کالاها						
مجموع		۷۲۴۸۱	۲۱۷۴۴.۳	۳۱۴۷.۲		

ساخته: PC-Trade Analysis System (PC-TAS)2002

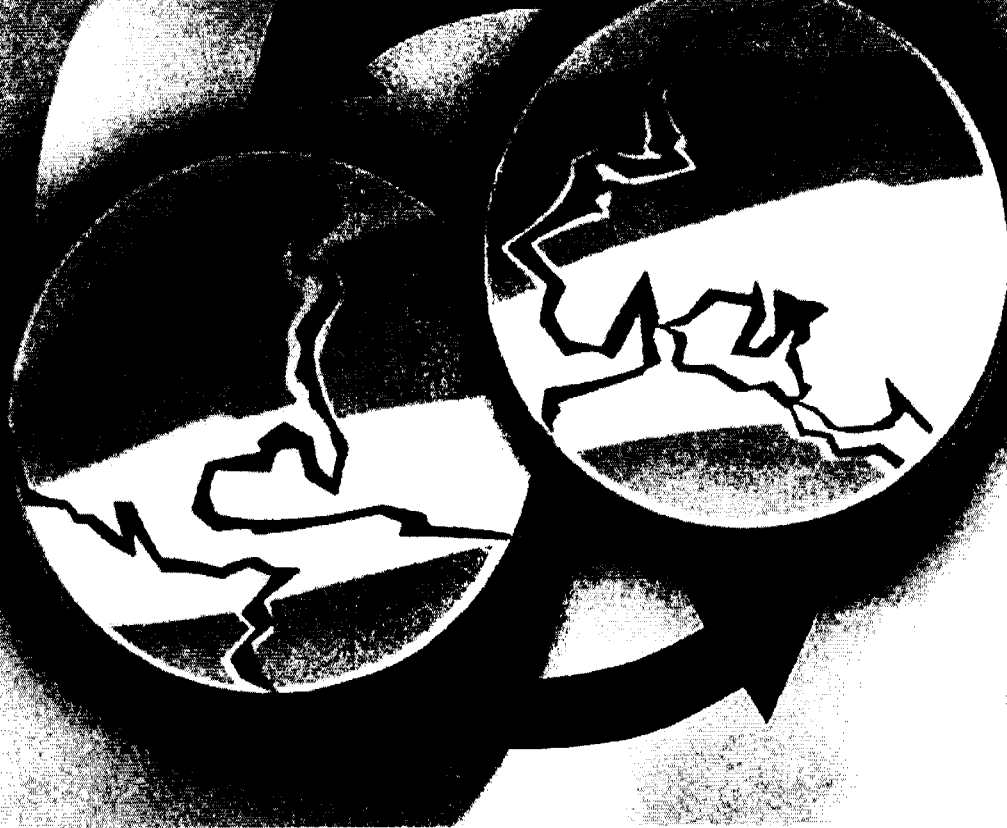
جدول 5: پتانسیل صادراتی و صادرات تحقق یافته ایران به تونس (هزار دلار)

ردیف	کد FIS	حداکثر	پتانسیل معمول (۳۰ درصد ستون)	صادرات تحقق	ظرفیت بلا	سهم ظرفیت بلا استفاده از کل پتانسیل
۱	۲۷-۹۰۰	۳۴۷۰۱۶	۱۰۴۱۰۴۸	-	۱۰۴۱۰۴۸	۱۰۰
۲	۲۷۱۱۱۲	۳۲۲۵۸۴	۹۷۳۷۰۵۲	-	۹۷۳۷۰۵۲	۱۰۰
۳	۰۹-۹۳۰	۱۱۰۶۹۴	۳۳۲۰۸۲	-	۳۳۲۰۸۲	۱۰۰
۴	۲۷۱۱۱۳	۱۰۵۲۲۰۲	۳۱۵۶۶۶	-	۳۱۵۶۶۶	۱۰۰
۵	۳۴-۲۱۹	۹۷۶۲۰۴	۲۹۲۸۰۷۲	-	۲۹۲۸۰۷۲	۱۰۰
۶	۶۴-۴۱۱	۸۳۱۹۰۲	۲۴۹۵۰۷۶	-	۲۴۹۵۰۷۶	۱۰۰
۷	۴۰-۲۲۰	۶۰۱۷۰۶	۱۸۰۵۰۲۸	-	۱۸۰۵۰۲۸	۱۰۰
۸	۴۰-۲۱۹	۵۰۳۶۰۴	۱۵۱۰۰۹۲	-	۱۵۱۰۰۹۲	۱۰۰
۹	۶۳-۵۳۱	۴۷۴۵	۱۴۲۳۰۵	-	۱۴۲۳۰۵	۱۰۰
۱۰	۸۷-۲۹۰	۲۶۹۵۰۲	۱۴۰۸۰۵۶	-	۱۴۰۸۰۵۶	۱۰۰
۱۱	-۸-۲۳۲	۴۰۱۴۰۶	۱۲۰۴۰۳۸	-	۱۲۰۴۰۳۸	۱۰۰
۱۲	۳۸۲۳۰	۳۷۴۸۰۶	۱۱۲۴۰۵۸	-	۱۱۲۴۰۵۸	۱۰۰
۱۳	۴۰-۱۱۲	۳۵۷۵۰۸	۱۰۷۲۰۷۴	-	۱۰۷۲۰۷۴	۱۰۰
۱۴	۴۱-۶۱۹	۳۰۳۴۰۴	۹۱۰۰۳۲	-	۹۱۰۰۳۲	۱۰۰
۱۵	۶۹-۸۱۰	۳۰۰۰۱	۹۰۰۰۰۳	-	۹۰۰۰۰۳	۱۰۰
۱۶	۲۵-۳۱۰	۲۸۸۲۰۲	۸۶۴۰۶۶	-	۸۶۴۰۶۶	۱۰۰
۱۷	۸۶-۶۱۰	۲۸۳۰۰۴	۸۴۹۰۱۲	-	۸۴۹۰۱۲	۱۰۰
۱۸	۳۴-۱۱۹	۲۷۵۰۰۶	۸۲۵۰۱۸	-	۸۲۵۰۱۸	۱۰۰
۱۹	۴۰-۱۱۱	۲۷۲۰۰۴	۸۱۶۰۱۲	-	۸۱۶۰۱۲	۱۰۰
۲۰	۵۲-۳۰۰	۲۶۳۹۰۸	۷۹۱۰۰۹۴	-	۷۹۱۰۰۹۴	۱۰۰
۲۱	۳۳-۵۱۰	۲۶۳۳۰۶	۷۹۰۰۰۸	-	۷۹۰۰۰۸	۱۰۰
۲۲	-۴-۹۰۰	۲۵۹۷	۷۷۹۰۰۱	-	۷۷۹۰۰۱	۱۰۰
۲۳	۸۷-۱۹۰	۲۴۶۸۰۴	۷۴۰۰۵۲	-	۷۴۰۰۵۲	۱۰۰
۲۴	۱۹-۲۱۱	۲۱۱۲۰۴	۶۳۳۰۷۲	-	۶۳۳۰۷۲	۱۰۰
۲۵	۰۹-۹۲۰	۲۰۸۵۰۸	۶۲۵۰۷۴	-	۶۲۵۰۷۴	۱۰۰
۲۶	۵۸-۴۱۰	۱۹۲۵۰۸	۵۷۷۰۷۴	-	۵۷۷۰۷۴	۱۰۰
۲۷	۱۵۱۶۲۰	۱۷۹۲۰۸	۵۳۷۰۸۴	-	۵۳۷۰۸۴	۱۰۰
۲۸	۶۲-۳۱۹	۱۷۵۵	۵۲۶۰۰۵	-	۵۲۶۰۰۵	۱۰۰
۲۹	۲۵-۷۰۰	۱۷۴۴۰۴	۵۲۳۰۳۲	-	۵۲۳۰۳۲	۱۰۰
۳۰	۵۲-۷۱۰	۱۷۱۱۰۸	۵۱۳۰۵۴	-	۵۱۳۰۵۴	۱۰۰
۳۱	۲۵۱۵۱۲	۱۷۰۳۰۲	۵۱۰۰۰۹۶	-	۵۱۰۰۰۹۶	۱۰۰
۳۲	۶۱-۴۳۳	۱۶۶۴۰۸	۴۹۹۰۴۴	-	۴۹۹۰۴۴	۱۰۰
۳۳	۶۲۱۴۴۰	۱۵۷۶	۴۷۲۰۰۸	-	۴۷۲۰۰۸	۱۰۰
۳۴	۶۲-۳۴۹	۱۵۶۸۰۴	۴۷۰۰۵۲	-	۴۷۰۰۵۲	۱۰۰
۳۵	۴۱-۲۲۱	۱۵۴۳	۴۶۲۰۰۹	-	۴۶۲۰۰۹	۱۰۰
۳۶	۲۷-۷۲۰	۱۵۴۱۰۲	۴۶۲۰۳۶	-	۴۶۲۰۳۶	۱۰۰
۳۷	۷۶-۱۱۰	۱۴۶۰۰۲	۴۳۸۰۰۶	-	۴۳۸۰۰۶	۱۰۰
۳۸	۷۳۲۴۱۰	۱۳۰۹۰۸	۳۹۲۰۰۹۴	-	۳۹۲۰۰۹۴	۱۰۰
۳۹	۵۹-۷۰۰	۱۳۰۶۰۸	۳۹۲۰۰۴	-	۳۹۲۰۰۴	۱۰۰
۴۰	۶۱-۴۵۳	۱۲۹۸۰۶	۳۸۹۰۰۵۸	-	۳۸۹۰۰۵۸	۱۰۰
۴۱	-۷۰-۱۹۰	۱۲۸۹۰۶	۳۸۶۰۰۸۸	-	۳۸۶۰۰۸۸	۱۰۰
۴۲	۸۵۴۴۱۹	۱۲۸۹۰۶	۳۸۶۰۰۸۸	-	۳۸۶۰۰۸۸	۱۰۰
۴۳	۸۶-۵۰۰	۱۲۷۷۰۲	۳۸۳۰۰۱۶	-	۳۸۳۰۰۱۶	۱۰۰
۴۴	۶۲-۵۹۰	۱۲۷۶۰۸	۳۸۳۰۰۴	-	۳۸۳۰۰۴	۱۰۰
۴۵	۳۸۲۰۰۰	۱۲۷۲۰۶	۳۸۱۰۰۷۸	-	۳۸۱۰۰۷۸	۱۰۰
۴۶	۲۷۱۵۰۰	۱۲۵۲۰۶	۳۷۵۰۰۷۸	-	۳۷۵۰۰۷۸	۱۰۰
۴۷	۳۸-۸۱۰	۱۲۴۹۰۶	۳۷۴۰۰۸۸	-	۳۷۴۰۰۸۸	۱۰۰
۴۸	۷۲۱۱۹۰	۱۲۴۵۰۸	۳۷۳۰۰۷۴	-	۳۷۳۰۰۷۴	۱۰۰
۴۹	۷۹-۱۱۲	۱۲۴۶۰۶	۳۶۷۰۰۹۸	-	۳۶۷۰۰۹۸	۱۰۰
۵۰	۷۲-۸۲۲	۱۲۱۷۰۶	۳۶۵۰۰۲۸	-	۳۶۵۰۰۲۸	۱۰۰
	سایر کالاها	۱۴۹۷۶۷۰۴	۴۴۹۳۰۰۲۲	۳۷۲۰۰۸		
	مجموع	۳۵۶۶۸۹۰۶	۱۰۷۰۰۶۸۸	۳۷۲۰۰۸		

ماخذ: PC-Trade Analysis System (PC-TAS)2002

جدول ۶: پتانسیل صادراتی و صادرات تحقق یافته ایران به الجزایر (هزار دلار)

ردیف	کد HS	حد اکثر پتانسیل	پتانسیل معمولی (۳۰ درصد ستون قبل)	صادرات تحقق یافته	ظرفیت بلا استفاده	سوم ظرفیت بلا استفاده از کل پتانسیل
۱	۰۷۱۳۲۰	۲۱۴۵۰	۶۴۴۵	-	۶۴۴۵	۱۰۰
۲	۲۵۲۳۹	۱۵۷۴۴.۴	۴۷۲۳.۳۲	-	۴۷۲۳.۳۲	۱۰۰
۳	۳۸۲۳۹۰	۱۴۷۸۸.۴	۴۴۳۶.۵۲	-	۴۴۳۶.۵۲	۱۰۰
۴	۶۹۰۸۹۰	۱۱۱۰.۶	۳۳۳۱.۸	-	۳۳۳۱.۸	۱۰۰
۵	۳۹۲۶۹۰	۱۰۰۷۳.۶	۳۰۲۲.۰۸	-	۳۰۲۲.۰۸	۱۰۰
۶	۲۷۰۹۰۰	۹۵۲۴.۶	۲۸۶۳.۳۸	-	۲۸۶۳.۳۸	۱۰۰
۷	۸۷۰۳۲۳	۸۳۲۴.۸	۲۵۰۰.۴۴	-	۲۵۰۰.۴۴	۱۰۰
۸	۸۷۰۲۱۰	۷۷۹۹.۶	۲۳۳۹.۸۸	-	۲۳۳۹.۸۸	۱۰۰
۹	۴۰۱۱۲۰	۷۲۴۳.۶	۲۱۷۳.۰۸	-	۲۱۷۳.۰۸	۱۰۰
۱۰	۳۹۰۴۱۰	۷۲۰۰.۴	۲۱۶۰.۱۲	-	۲۱۶۰.۱۲	۱۰۰
۱۱	۱۵۱۶۲۰	۷۰۳۷.۴	۲۱۱۱.۲۲	-	۲۱۱۱.۲۲	۱۰۰
۱۲	۰۴۰۷۰۰	۶۲۹۷.۲	۱۸۸۹.۱۶	-	۱۸۸۹.۱۶	۱۰۰
۱۳	۲۵۲۳۴۱	۶۰۶۹.۲	۱۸۲۰.۷۶	-	۱۸۲۰.۷۶	۱۰۰
۱۴	۳۹۰۳۱۹	۵۸۰۳	۱۷۴۰.۹	-	۱۷۴۰.۹	۱۰۰
۱۵	۰۷۰۱۹۰	۵۷۳۶.۴	۱۷۲۰.۹۲	-	۱۷۲۰.۹۲	۱۰۰
۱۶	۱۵۱۲۱۹	۵۶۲۶.۲	۱۶۸۷.۸۶	-	۱۶۸۷.۸۶	۱۰۰
۱۷	۲۰۰۲۹۰	۵۰۲۵	۱۵۰۷.۵	-	۱۵۰۷.۵	۱۰۰
۱۸	۷۲۱۴۲۰	۳۸۰۵.۶	۱۱۴۱.۶۸	-	۱۱۴۱.۶۸	۱۰۰
۱۹	۶۹۰۸۱۰	۳۸۰۳.۸	۱۱۴۱.۱۴	-	۱۱۴۱.۱۴	۱۰۰
۲۰	۳۴۰۲۹۰	۳۷۸۶	۱۱۳۵.۸	-	۱۱۳۵.۸	۱۰۰
۲۱	۱۹۰۲۱۹	۳۶۵۷	۱۰۹۷.۱	-	۱۰۹۷.۱	۱۰۰
۲۲	۳۴۰۱۱۱	۳۶۵۳.۴	۱۰۹۶.۰۲	-	۱۰۹۶.۰۲	۱۰۰
۲۳	۸۷۰۴۲۲	۳۶۲۰.۶	۱۰۸۶.۱۸	-	۱۰۸۶.۱۸	۱۰۰
۲۴	۶۳۰۵۳۱	۳۶۰۷.۸	۱۰۸۲.۳۴	-	۱۰۸۲.۳۴	۱۰۰
۲۵	۳۱۰۲۱۰	۳۶۰۵.۸	۱۰۸۱.۷۴	-	۱۰۸۱.۷۴	۱۰۰
۲۶	۸۷۰۸۹۹	۳۰۳۰.۲	۹۰۹.۰۶	-	۹۰۹.۰۶	۱۰۰
۲۷	۸۴۸۵۹۰	۳۰۱۴.۶	۹۰۴.۳۸	-	۹۰۴.۳۸	۱۰۰
۲۸	۷۶۰۱۲۰	۲۹۹۸	۸۹۹.۴	-	۸۹۹.۴	۱۰۰
۲۹	۷۰۰۴۹۰	۲۸۸۶.۶	۸۶۵.۹۸	-	۸۶۵.۹۸	۱۰۰
۳۰	۴۰۱۱۱۰	۲۷۲۰.۴	۸۱۶.۱۲	-	۸۱۶.۱۲	۱۰۰
۳۱	۶۴۰۲۹۹	۲۶۹۳	۸۰۷.۹	-	۸۰۷.۹	۱۰۰
۳۲	۶۱۰۱۹۰	۲۶۸۷.۶	۸۰۶.۲۸	-	۸۰۶.۲۸	۱۰۰
۳۳	۶۹۱۱۱۰	۲۴۹۷.۴	۷۴۹.۲۲	-	۷۴۹.۲۲	۱۰۰
۳۴	۳۸۱۷۱۰	۲۴۵۸.۸	۷۳۷.۶۴	-	۷۳۷.۶۴	۱۰۰
۳۵	۳۹۲۳۲۹	۲۳۰۹.۲	۶۹۲.۷۶	-	۶۹۲.۷۶	۱۰۰
۳۶	۷۳۱۱۰۰	۲۲۶۳	۶۷۸.۹	-	۶۷۸.۹	۱۰۰
۳۷	۳۹۰۱۹۰	۲۲۵۷.۸	۶۷۷.۳۴	-	۶۷۷.۳۴	۱۰۰
۳۸	۳۹۰۱۲۰	۲۲۲۰.۴	۶۶۶.۱۲	-	۶۶۶.۱۲	۱۰۰
۳۹	۳۳۰۵۱۰	۲۱۹۰.۲	۶۵۷.۰۶	-	۶۵۷.۰۶	۱۰۰
۴۰	۳۸۱۴۰۰	۲۱۸۹	۶۵۶.۷	-	۶۵۶.۷	۱۰۰
۴۱	۷۳۰۶۱۰	۲۱۶۲.۲	۶۴۸.۶۶	-	۶۴۸.۶۶	۱۰۰
۴۲	۶۴۰۲۱۹	۲۱۴۳.۸	۶۴۳.۱۴	-	۶۴۳.۱۴	۱۰۰
۴۳	۲۷۱۲۲۰	۲۰۷۱.۲	۶۲۱.۳۶	۲۹.۶	۵۹۱.۷۶	۹۵.۲۳
۴۴	۸۷۰۸۹۱	۱۹۱۰.۲	۵۷۳.۰۶	-	۵۷۳.۰۶	۱۰۰
۴۵	۱۵۰۲۰۰	۱۹۱۰	۵۷۳	-	۵۷۳	۱۰۰
۴۶	۷۶۱۶۹۰	۱۸۶۳.۲	۵۵۸.۹۶	-	۵۵۸.۹۶	۱۰۰
۴۷	۶۴۰۴۱۱	۱۸۵۳.۲	۵۵۵.۹۶	-	۵۵۵.۹۶	۱۰۰
۴۸	۸۷۰۱۹۰	۱۷۲۳.۶	۵۱۷.۰۸	-	۵۱۷.۰۸	۱۰۰
۴۹	۵۴۰۷۱۰	۱۷۱۱.۸	۵۱۳.۵۴	-	۵۱۳.۵۴	۱۰۰
۵۰	۹۴۰۳۶۰	۱۷۱۰.۲	۵۱۳.۰۶	-	۵۱۳.۰۶	۱۰۰
	سایر کالاها	۲۴۹۱۵۵	۷۴۷۴۶	۲۸		
	مجموع	۴۹۱۰۵۰۴	۱۴۷۳۱۴.۶۲	۵۷.۶		

قلم مهم پتانسیل صادراتی ایران در جدول (۴) آورده شده است. ستون سوم این جدول، حداکثر پتانسیل صادراتی ایران به سودان در مورد هر کد کالا را مشخص می‌کند (متوسط دوره ۱۹۹۷-۲۰۰۱)، ولی طبق روش متداول در محاسبات پتانسیل تجاری، ۳۰ تا ۴۰ درصد این رقم به عنوان پتانسیل معمولی در نظر گرفته می‌شود؛ و در ستون چهارم، پتانسیل ۳۰ درصدی نشان داده شده است. ستون پنجم، میزان صادرات تحقق یافته ایران به سودان را در دوره ۱۹۹۷-۲۰۰۱ برای هر کد کالا نشان می‌دهد. ستون بعد در مورد ظرفیت بلا استفاده است که نشان می‌دهد ایران در مورد هر کد کالا چه میزان ظرفیت صادراتی استفاده نشده دارد. در نهایت ستون آخر، سهم ظرفیت بلا استفاده را از کل پتانسیل هر کد کالا نشان می‌دهد. سطر آخر این جدول نشان می‌دهد که پتانسیل صادراتی ایران به سودان در دوره ۱۹۹۷-۲۰۰۱، به طور متوسط ۲۱۷۴۴ هزار دلار بوده، در حالی که صادرات تحقق یافته در حدود ۳۱۴۷ هزار دلار بوده است. در بین مهمترین اقلام پتانسیل صادراتی ایران به سودان، ایران تنها در مورد دو کد کالا تا حدودی از ظرفیت‌های صادراتی خود استفاده نمود و در مورد سایر کالاها، این ظرفیت کاملاً بدون استفاده باقی مانده است.

۲. پتانسیل صادراتی ایران به تونس

نتایج بررسی‌های انجام شده حاکی از آن است که ایران در مورد ۱۱۳۵ قلم کد کالایی HS به تونس، دارای پتانسیل صادراتی است که ۵۰ قلم مهم پتانسیل صادراتی ایران بر اساس کد رقمی HS در جدول (۵) آورده شده است. ستون سوم این جدول، حداکثر پتانسیل صادراتی ایران به تونس را در مورد هر کد کالا برای متوسط دوره ۱۹۹۷-۲۰۰۱ مشخص می‌کند. ستون چهارم، پتانسیل ۳۰ درصدی را نشان می‌دهد. ستون پنجم، میزان صادرات تحقق یافته ایران به تونس در متوسط دوره برای هر کد

ارزش واردات خدمات نیز از ۳۹۸ میلیارد دلار به ۱۵۲۲ میلیارد دلار رسید. در قاره آفریقا در همین دوره، صادرات کالا از ۱۲۲ میلیارد دلار به ۱۳۹ میلیارد دلار افزایش یافت؛ این در حالی است که ارزش صادرات خدمات از ۱۲ میلیارد دلار به ۲۹ میلیارد دلار رسید. در مقابل، واردات خدمات از ۲۷ میلیارد دلار به ۴۰ میلیارد دلار رسید. در این میان، سهم آفریقا از صادرات جهانی کالا از ۵/۹۷ درصد به ۲/۱۶ درصد کاهش یافت. همچنین سهم این قاره در صادرات خدمات از ۲/۴ درصد به ۱/۹ درصد رسید. بنابراین می‌توان گفت قاره آفریقا کمترین تجارت خارجی را در بین قاره‌ها دارد (جدول ۲ و ۳).

وابستگی آفریقا به منابع مالی خارجی برای اجرای طرح‌های زیربنایی، ناچیز بودن درآمدهای ارزی، بدهی‌های خارجی سنگین، پایین بودن بهره‌وری و نبود نیروی انسانی کارآمد، و ماهر، و سلطه شرکت‌های بین‌المللی بر فعالیت‌های تجاری، از جمله عوامل موثر در پایین بودن تجارت خارجی آفریقا هستند.

فرصت‌های تجاری و امکان توسعه روابط تجاری ایران و برخی کشورهای آفریقایی

در این قسمت به فرصت‌ها و امکان توسعه روابط تجاری با کشورهای سودان، تونس و الجزایر پرداخته می‌شود. دلیل انتخاب این کشورها دسترسی به آمار و اطلاعات است. در ضمن شایان ذکر است که برای محاسبه پتانسیل صادراتی از روش پتانسیل ساده استفاده شده است.

۱. پتانسیل صادراتی ایران به سودان

بررسی‌های انجام شده نشان می‌دهد که ایران در زمینه صادرات ۵۲۴ قلم کد کالایی (۶ رقمی HS) به سودان، پتانسیل صادراتی دارد که ۵۰

کالا است. ستون ششم، ظرفیت بلا استفاده ایران در مورد هر کد کالا را به تصویر می کشد. ستون آخر نیز سهم ظرفیت بلا استفاده را از کل پتانسیل هر قلم کالا نشان می دهد.

سطر آخر این جدول نشان می دهد که پتانسیل صادراتی ایران به تونس در دوره ۲۰۰۱-۱۹۹۷، به طور متوسط معادل ۱۰۷۰۰۷ هزار دلار و صادرات تحقق یافته در حدود ۳۷۲۸ هزار دلار بود. لازم به توضیح است که صادرات تحقق یافته به اقلام مهم پتانسیل دار مربوط نمی شود و کل ظرفیت، بدون استفاده باقی مانده است.

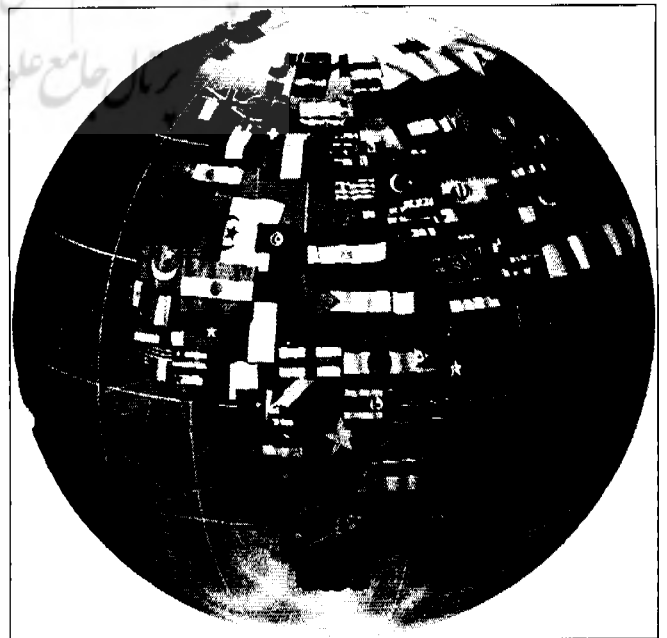
۳. پتانسیل صادراتی ایران به الجزایر

بررسی های انجام شده بر اساس تطبیق صادرات ایران و واردات الجزایر نشان می دهد که ایران در صدور ۱۲۷۹ قلم کد کالایی HS به الجزایر، پتانسیل صادراتی دارد که ۵۰ قلم مهم پتانسیل صادراتی ایران بر اساس کد ۶ رقمی HS در جدول (۶) آورده شده است. ستون سوم این جدول، حداکثر پتانسیل صادراتی ایران به الجزایر در مورد هر کد کالا را برای متوسط دوره ۲۰۰۱-۱۹۹۷ مشخص می کند که ۳۰ درصد آن به عنوان پتانسیل صادراتی لحاظ شده است. ستون پنجم، میزان صادرات تحقق یافته ایران به الجزایر برای متوسط دوره را برای هر کد کالا نشان می دهد. ستون ششم، ظرفیت بلا استفاده و ستون آخر، سهم ظرفیت بلا استفاده را از کل پتانسیل هر قلم کالا نشان می دهد.

سطر آخر این جدول نشان می دهد که پتانسیل صادراتی ایران به الجزایر برای متوسط دوره ۲۰۰۱-۱۹۹۷ معادل ۱۴۷۳۱۴ هزار دلار و صادرات تحقق یافته به ارزش ۵۷۶ هزار دلار است.

نتیجه گیری

نتایج حاصل از مطالعات نشان می دهد که گسترش روابط تجاری با آفریقا با در نظر گرفتن سه کشور نمونه مورد بررسی (سودان، تونس و الجزایر) در مجموع از ۳/۵ میلیون دلار (صادرات تحقق یافته در متوسط دوره ۲۰۰۱-۱۹۹۷) به ۲۷۶ میلیون دلار (پتانسیل صادراتی ۳۰ درصد) قابل افزایش است (حدود ۸۷ برابر سطح فعلی صادرات ایران به سه کشور مذکور)

که این مسأله با برنامه ریزی، استفاده از ظرفیت های پتانسیل های موجود و مطالعه دقیق بازارهای فوق، قابل دسترسی است و دور از انتظار نیست.

پیشنهادها

۱. لزوم ایجاد تیمی فعال مرکب از تجار، صاحبان صنایع (به ویژه بخش خصوصی) و اعضای اتاق بازرگانی در گروه های کالایی شناسایی شده صادراتی جهت همراهی هیات اعزامی در کمیسیون های اقتصادی مشترک.

۲. برپایی نمایشگاه های دائمی و موقت جهت معرفی پتانسیل های صادراتی ایران.

۳. یکی از ابزارهای مورد استفاده در ترتیبات تجاری، موافقت نامه های ترتیبات تجارت ترجیحی است. در این راستا، ایران و کشورهای تونس، سودان و الجزایر می توانند با پیشنهاد فهرست اقلام مشمول ترتیبات تجارت ترجیحی به یکدیگر و در نهایت امضاء آن، بستر لازم برای افزایش حجم تجارت را فراهم کنند. بر این اساس، فهرست کالاهای جداول (۴)، (۵) و (۶) می تواند مبنایی برای تعیین فهرست پیشنهادی ایران باشد.

۴. ایجاد نمایندگی تجاری در یکی از کشورهای آفریقایی به منظور پوشش کلیه کشورهای منطقه.

پی نوشت ها:

1. Economic Community of West African States (ECOWAS)
2. Southern African Development Community (SADC)

منابع:

۱. گمرک، سالنامه آمار بازرگانی خارجی، سال های مختلف.
۲. عسگری، منصور (۱۳۸۲)، اولویت بندی کشورهای آفریقایی جهت سرمایه گذاری خارجی جمهوری اسلامی ایران، موسسه مطالعات و پژوهش های بازرگانی.
3. Collier, Paul and Gunning, Jan W. (1999). "Explaining African economic performance", Journal of Economic Literature, vol. 37, no.1, pp. 64-111.
4. United Nations (1998). "Debt situation of the developing countries as of mid - 1998", Report of the United Nations Secretary-General to the United Nations General Assembly, 11 september 1998, A/52/373.
5. World Economic Forum (WEF), "Foreign Direct Investment in Africa", The Africa Competitive ness, Report 1998 (Cologny/Geneva: World Economic Forum), pp. 36-44
6. United Nations Economic Commission for Africa (1999), "Economic report on Africa 1999: the challenge of poverty reduction and sustainability", <http://www.un.org/depts/eca/divis/espd/ccrep99.htm>.
7. World Bank (1999), World Development Indicators (Washington D.C.: World Bank)
8. PC-Trade Analysis System (PC-TAS) 2002
9. www.cia.gov